

K ZHODE ADJEKTÍVNEHO PRÍVLASTKU SVÄTÝ S VIACNÁSOBNÝM ČLENOM VYJADRENÝM MENAMI SVÄTÝCH (NA PRÍKLADE SPOJENÍ SVÄTÝ CYRIL A METOD – SVÄTÍ CYRIL A METOD)¹

On the Agreement Between Adjective “svätý” (Saint)
and Multiple Word Structures Containing the Names of Saints
[Using the Examples “svätý Cyril a Metod” (Saint Cyril and Methodius)
and “svätí Cyril a Metod” (Saints Cyril and Methodius)]

Patrik Petráš

DOI: 10.17846/CL.2021.14.1.194-208

Abstract: PETRÁŠ, Patrik. *On the Agreement Between Adjective “svätý” (Saint) and Multiple Word Structures Containing the Names of Saints [Using the Examples “svätý Cyril a Metod” (Saint Cyril and Methodius) and “svätí Cyril a Metod” (Saints Cyril and Methodius)]*. The article deals with the use of adjective “svätý” (saint) in multiple word structures containing the names of saints. These structures are used mainly in religious texts; the structures “svätý/svätí Cyril a Metod” (Saint/Saints Cyril and Methodius) are frequently used in Slovak religiously and culturally oriented texts, in which the adjective “svätý” (saint) refers to both names. Although Slovak grammar uses both singular and plural forms of the adjective, we decided to carry out a detailed analysis of the usage of both variants. Our aim is to answer the following questions: Which form of adjective “svätý” (saint) is used in religious genres (songs, prayers)? Is the singular form (the form referring to singular number) preferred in religious genres? In the study, we further examined the frequency of singular and plural forms of these constructions on the texts from the Slovak National Corpus (Slovenský národný korpus). Although we primarily investigated the phrase “svätý/svätí Cyril a Metod” (Saint/Saints Cyril and Methodius), its occurrence can be analogically noticed on other examples as well, e. g. “svätý/svätí Peter a Pavol” (Saint/Saints Peter and Paul), svätý/svätí Andrej Svorad a Benedikt (Saint/Saints Andrew Svorad and Benedict), svätá/sväté Perpetua a Felicita (Saint/Saints Perpetua and Felicity), etc. The analysis showed that the singular form of adjective “svätý” (saint) is almost exclusively used in songs and prayers of litanies, whereas the plural forms of adjective “svätý” (saint), i. e. “svätí” (saints; including all forms of grammatical cases) are more frequently found in the texts from the Slovak National Corpus (Slovenský národný korpus).

Keywords: *Saint Cyril and Methodius, Saints Cyril and Methodius, adjective, category of agreement, multiple sentence elements*

¹ Príspevok vznikol v rámci riešenia projektu UGA UKF v Nitre č. III/7/2021 *Problematika zhody adjektívneho prívlastku „svätý“ s viacnásobným členom vyjadreným menami svätých*.

1. Úvodné poznámky

Gramatická kategória mennej zhody (kongruencie) je jednou z konštituuujúcich vlastností flektívneho typu jazyka, akým je slovenčina. Podstatou tejto kategórie je, že slovo adjektívneho rázu sa gramaticky podriaduje nadradenému členu v determinatívnej syntagme, a to tak, že tento gramaticky podradený (rozvíjajúci) vetný člen preberie od nadradeného (rozvíjaného) vetného člena gramatické kategórie rodu, čísla a pádu. Formálne sa táto gramatická závislosť podradeného vetného člena od nadradeného člena vyjadruje tvarom slova: *podstatný opis*, (o) *podstatnom opise*, *podstatné opisy*, (s) *podstatnými opismi*; *podstatná zásada*, (o) *podstatnej zásade*, *podstatné zásady*, (s) *podstatnými zásadami*; *podstatné pravidlo*, (o) *podstatnom pravidle*, *podstatné pravidlá*, (s) *podstatnými pravidlami*... Toto pravidlo sa pritom nevzťahuje len na adjektíva, ale na všetky slová adjektívneho rázu (gramatika tu používa termín *adjektíválium*), teda aj na niektoré skupiny zámen (*ktorý člen*, *taká istá aplikácia*, *každé schválenie*), čísloviek (*prvý úspech*, *dvojnásobná dĺžka*, *dvojaké určenie*) a slovesných prídach (*opravený rukopis*, *prečítaná kniha*, *vyšlované príslovie*; *veriaci človek*, *nasledujúca osoba*, *vyhovujúce kritérium*). Zo všetkých uvedených príkladov vyplýva, že určujúce adjektíváliá vyjadrujú rovnaký rod, číslo a pád ako nadradené substantívum.

Určenie správneho tvaru prívlastku rozvíjajúceho substantívum v jazykovej praxi nespôsobuje problémy, ak je rod nadradeného substantíva jednoznačný.² Zložitejšia je situácia, keď sa prívlastok vzťahuje na viac substantív vytvárajúcich viacnásobný vetný člen, napr. *môj otec a matka*. V uvedenom príklade sú dokonca substantíva vo viacnásobnom vetnom člene odlišnej rodovej príslušnosti. Prívlastok *môj* sa však napriek nekorektnému tvaru v porovnaní s druhým komponentom viacnásobného vetného člena (feminínom *matka*) vzťahuje na oba členy, t. j. aj na maskulínium *otec*, aj na feminínium *matka*. Táto konštrukcia predstavuje vlastne prípad elipsy, to znamená, že člen, ktorý je zrejмый z kontextu alebo zo situácie (v tomto prípade z kontextu), sa ako redundantný neuvádza. Použitie spojenia *môj otec a moja matka* sa ale v tomto prípade nevyklučuje, uvedenie prívlastkov v dvoch tvaroch, pričom každý tvar reflektuje gramatické kategórie daného substantíva z viacnásobného člena, je bežné najmä v zdôrazňovacej funkcii, pri osloveniach a pod., napr. *vážené čitateľky*, *vážení čitatelia*. V slovenčine teda prevláda tendencia zhody prívlastku podľa prvej časti viacnásobného člena. Analógiu tu možno vidieť aj pri zhode prísudku s prvým komponentom viacnásobného podmetu, ak sa prísudok nachádza pred viacnásobným podmetom: *Vtedy s nami cestovala naša suseda a jej syn Peter* (Vaňko 2015, 59). V tejto súvislosti Oravec a Bajzíkova (1986, 87-88) dokonca uvádzajú, že singulár v prísudku býva častejší, ak sú členy viacnásobného podmetu určené spoločným singulárovým prívlastkom.³

² Prípady substantív, ktorých rodová príslušnosť v jazykovej praxi kolíše (napr. cudzie či pomnožné podstatné mená), v tomto príspevku neberieme do úvahy.

³ Problematika zhody prísudku s viacnásobným podmetom je v skutočnosti zložitejšia, nevyklučuje sa ani plurálová podoba prísudku, no na účely tohto príspevku nie je potrebné, aby sme túto problematiku rozoberali podrobnejšie (viac k tomu porov.: Oravec – Bajzíkova 1986, 87-88). V kontexte aktuálnych gramatických výskumov možno tiež uviesť, že otázka zhody prísudku s viacnásobným podmetom spôsobuje problémy aj v oblasti strojového prekladu z cudzích jazykov (angličtiny, nemčiny) do slovenčiny. Výsledky výskumu v tejto oblasti indikujú, že najfrekvantovanejšie chyby sú v kongruenčnej kategórii zhody v mennom rode (ak je prísudok v tvare minulého času alebo v kondicionáli, porov. slovesné tvary *hovoril*, *hovorila*, *hovorilo*, resp. aj *hovorili*), v predikačnej kategórii času, ďalej v kongruenčnej kategórii zhody v čísle a osobe. Chybovosť sa zvyšuje pri preklade viacnásobných vetných členov a komplikovaných syntaktických štruktúr (Welnitzová – Munková – Wrede 2020, 160-172).

2. Prívlastok *svätý* rozvíjajúci viacnásobný člen vyjadrený dvomi menami svätých

Problematicku kategórie mennej zhody možno aplikovať aj na spojenia prívlastku *svätý* s menami svätých: *svätý Gorazd, (o) svätom Gorazdovi; svätá Anna, (o) svätej Anne* atď. V prípade spojenia uvedeného prívlastku s viacerými menami svätých je potrebné odlišiť spojenia s mužskými menami (*svätý/svätí Cyril a Metod*), spojenia so ženskými menami (*svätá/sväté Perpetua a Felicita*) a spojenia s mužským i ženským menom (*svätý František a Klára*). Keďže zmiešané spojenia mužského a ženského mena (napr. *svätý František a Klára*) nie sú veľmi časté a v žánri litánií takéto konštrukcie ani neidentifikujeme, nebudeme sa im v tomto príspevku venovať, ide však o už spomínané spojenie typu *môj otec a matka*.

Ak prívlastok *svätý* rozvíja dve mužské mená (typ *svätý/svätí Cyril a Metod*), v hovorenej reči nie sú tvary prívlastku *svätý* a *svätí* odlišiteľné, pretože obe podoby sa vyslovujú tvrdo, majú rovnakú hláskoslovnú realizáciu. Rozdiel je tu teda len ortografický. Zrejme aj to je jeden z dôvodov kolísania, resp. väčšej neistoty, ako toto spojenie zapísať správne, preto práve uvedený prípad je hlavným predmetom záujmu tohto príspevku.

Iná by však bola situácia, pokiaľ by prívlastok *svätý* rozvíjal dve mená ženského rodu, v tomto prípade by bol rozdiel aj vo zvukovej podobe, porov. napr.: *svätá Perpetua a Felicita – sväté Perpetua a Felicita*. Ako na to poukážeme ďalej, aj v týchto prípadoch sa v náboženskej literatúre (konkrétne v modlitbe litánií) používa singulárová podoba prívlastku.

Spojeniu adjektívneho prívlastku *svätý* s menami *Cyryl a Metod* sa už dávnejšie venoval v odpovedi čitateľke časopisu *Kultúra slova* Ivan Masár (1991, 316-317). Autor v odpovedi na otázku, či je správna veta *Svätý Cyril a Metod, orodujte za nás!* alebo *Svätí Cyril a Metod, orodujte za nás!* konštatuje, že ide o problém zhody adjektívneho prívlastku s viacnásobným členom vyjadreným podstatnými menami. Pisateľka listu uviedla, že sa v literatúre stretla s obidvoma spôsobmi. I. Masár však dokladoval príkladmi z náboženskej literatúry (o. i. aj z modlitby litánií), ako *Svätý Fabián a Šebastián, Svätý Ján a Pavol, Svätý Kozma a Damián, Svätý Gerváz a Protáz*, ale i zmierneným príkladom *Svätý Cyril a Metod*.⁴ Autor teda v analyzovanej náboženskej literatúre zaznamenal iba podoby adjektívneho prívlastku zhodujúceho sa v rode, čísle a páde s prvou časťou viacnásobného vetného člena. I. Masár (1991, 317) tu tiež podčiarkuje význam tradície v závažných náboženských textoch, a preto odporúča prikloniť sa k podobe so singulárovou formou prívlastku *svätý*. Na záver konštatuje, že v slovenčine je možná a prípustná litániová invocácia k dvom alebo viacerým svätým s prívlastkom *svätý* v plurálovej podobe, avšak hodnotí ju ako zriedkavú a ako výsledok vplyvu latinskej predlohy, pretože v latinských invocáciách sa slovo *svätý* používa v množnom čísle (*Sancti Petre et Paule*, t. j. *Svätí Peter a Pavol*) (Masár, 1991, 317).

Novšiu reakciu na otázku súvisiacu s touto témou nachádzame v internetovej *Jazykovej poradni Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV*, v ktorej autori odpovedali na otázku, ako správne čítať skratku *sv.* v názve školy *Katolícka stredná pedagogická škola sv. Cyrila a Metoda*. V odpovedi sa rovnako dočítame, že „pri pomenovaní školy, sviatku, pamätníka a pod. podľa týchto svätcov prívlastok *svätý* sa vzťahuje na obe mená, preto v príslušnom názve nie je potrebné toto prídavné meno dávať do tvaru množného čísla; jeho použitie je možné, ale nevyžaduje sa“ (JazykovaPoradna.sk 2013), a teda správne sú pomenovania *Katolícka stredná pedagogická škola svätého Cyrila a Metoda* i *Katolícka stredná pedagogická škola svätých Cyrila a Metoda* (JazykovaPoradna.sk 2013). Keďže sa však v tomto prípade prívlastok *svätý* nenachádza

⁴ Pri prepise slova *svätý* v uvedených príkladoch rešpektujeme podobu uvádzanú v citovanom článku, ako aj podobu uvádzanú v litániách, t. j. zapisovanie prívlastku *Svätý* s veľkým začiatočným písmenom. Tento princíp uplatňujeme v celom príspevku, ak citujeme príklady z litánií.

v základnom tvare, ale je vyskloňovaný, dochádza tu už k rozdielu aj vo zvukovej podobe, rozdiel nie je len v ortografii (porov. vyznačené tvary *svätého* – *svätých*). Podobných názvov obsahujúcich prívlastok *svätý* v spojení s menami viacerých svätých je veľmi veľa a jedným z dôvodov, ktoré spôsobujú neistotu, v akom tvare tento prívlastok vysloviť (príp. písomne uviesť v úplnej podobe), je najmä to, že sa takmer výlučne uvádza v podobe skratky *sv.*, ktorá môže podľa kontextu odkazovať na ľubovoľný pádový tvar z paradigmy slova *svätý*, teda aj na niektorý z plurálových tvarov, no ako komponent názvu je toto slovo väčšinou limitované len na použitie v genitívnom tvare (singulárovom alebo plurálovom), porov. aj názov *Univerzita svätého/svätých Cyrila a Metoda*.

3. Analýza používania spojení *svätý Cyril a Metod* – *svätí Cyril a Metod*

V nasledujúcej časti sa budeme venovať analýze používania singulárových i plurálových variantov prívlastku *svätý* v spojeniach s viacerými menami svätých. Keďže je však takýchto spojení pomerne veľa, budeme analyzovať spojenie *svätý Cyril a Metod*, ktoré možno považovať v slovenskom nábožensko-kultúrnom prostredí azda za jedno z najznámejších a najfrekvencovanejších. Najprv sa zameriame na jeho používanie v náboženskej literatúre, konkrétne vo vydaniach *Jednotného katolíckeho spevníka*, a to v textoch piesní k týmto svätcom a v modlitbe *Litánií k svätým*⁵, následne budeme frekvenciu používania singulárových aj plurálových variantov prívlastku *svätý* analyzovať v textoch *Slovenského národného korpusu* (ďalej ako *SNK*). Kým pri analýze uvedeného spojenia v litániách sekundárne poukážeme aj na ďalšie analogické príklady spojenia prívlastku *svätý* s viacerými menami svätých (keďže výpočet svätých je tu konečný), pri analýze frekvencie používania singulárových a plurálových variantov tohto prívlastku v *SNK* sa z dôvodu veľkého počtu takýchto spojení obmedzíme len na spojenie *svätý Cyril a Metod* (vrátane všetkých pádových tvarov), na ktorom budeme pars pro toto demonštrovať tendencie v používaní singulárových, resp. plurálových tvarov prívlastku *svätý* pred viacerými menami, pretože nepredpokladáme, že by v prípade spojení tohto prívlastku s menami iných svätých bola situácia odlišná.

3.1 Spojenia *svätý Cyril a Metod* – *svätí Cyril a Metod* vo vydaniach *Jednotného katolíckeho spevníka*

Keďže *Jednotný katolícky spevník*, ako sa uvádza v predhovore k 79. vydaniu (2018), patrí ku kľúčovým publikáciám duchovného života na Slovensku a spomedzi katolíckych modlitebných a spevníkových publikácií vydaných na Slovensku ho považujeme za dielo kardinálneho významu, rozhodli sme sa analyzovať používanie spojenia *svätý Cyril a Metod* práve v jednotlivých

⁵ Podľa informácie uvedenej v 79. vydaní *JKS* (2018) vznikli tieto litánie za čias pápeža Sergia I. (687 – 701). Druhým vatikánskym koncilom boli upravené. V jednotlivých vydaniach *JKS* sa uvádzali rôzne podoby názvu týchto litánií: *Litánie ku všetkým svätým*, *Litánie o všetkých svätých* a napokon *Litánie k svätým*. Práve názov *Litánie k svätým* považujeme za najvhodnejší, keďže vzývanie v tejto modlitbe sú adresované svätým, preto tu za náležitú považujeme predložku *k*. Z názvu sa tiež už vynecháva prívlastok *všetkým/všetkých*, pretože tieto litánie neobsahujú mená všetkých, ale len vybraných svätých, hoci časť vzývaní k jednotlivým svätým je zakončená spoločnou invokáciou *Všetci Boží svätí a sväté* (porov. napr. 62. vydanie *JKS* (1992), 74. vydanie *JKS* (2012a), 79. vydanie *JKS* (2018)). Pri analýze konkrétneho vydania *JKS* rešpektujeme podobu názvu uvedenú v konkrétnom vydaní.

vydaniach JKS⁶. Ako sa ďalej v predhovore k uvedenému vydaniu píše, JKS vo veľkej miere prispel aj k zjednocovaniu slovenčiny (JKS 2018). O jeho vydávanie sa od začiatku stará Spolok svätého Vojtecha. Pri analýze používania prívlastku *svätý* pred menami *Cyryl* a *Metod* budeme vychádzať z piesní adresovaných sv. Cyrilovi a Metodovi, ako aj z modlitby *Litánií k svätým*.

Hoci v 1. vydaní JKS (1937) *Litánie ku všetkým svätým* v slovenskom jazyku nie sú (iba latinské⁷), nachádza sa tu niekoľko piesní k sv. Cyrilovi a Metodovi⁸. Ide o piesne č. 430 *Buďte zvelebení*, 431 *Duša kresťanská, zvelebuj Boha*, 432 *Oslavujme hviezdy jasné* a 433 *Ó, krásne svetlá otčiny*. Pod názvom každej z týchto piesní je špecifikované, že ide o pieseň k uvedeným svätcom, pričom v týchto určeníach sa skrátene prívlastok *sv.* nachádza pred oboma menami: *K sv. Cyrilovi a sv. Metodovi*⁹. Osobitne sv. Metodovi je ešte venovaná pieseň č. 434 *Tisíc rokov preletelo* (s podnadpisom *K sv. Metodovi*). Zaujímavé však je, že práve v piesni č. 430 *Buďte zvelebení* sa uvádza plurálový tvar prívlastku pri asyndetickom (bezspojkovom) spojení mien *Cyryla* a *Metoda*: *svätí Cyryl, Metod*. V novších vydaniach JKS ale nachádzame podobu *svätý Cyryl, Metod* (porov. pozn. 20). V ďalších uvedených piesňach publikovaných v 1. vydaní JKS (1937) už evidujeme singulárové podoby prívlastku *svätý*: v piesni č. 431 *Duša kresťanská, zvelebuj Boha* sa uvádza spojenie *Svätý Cyryl, svätý Metod* (viac k tomu porov. aj v pozn. 16). V piesni č. 432 *Oslavujme hviezdy jasné* sa nachádza eliptické spojenie *svätý Cyryl i Metod*. Singulárové a plurálové podoby prívlastku *svätý* pred menami *Cyryl* a *Metod* v týchto piesňach sa používajú rovnako aj v 62. vydaní JKS (1992). Možno teda zhodnotiť, že s výnimkou analyzovanej piesne č. 430, ktorá sa v starších vydaniach JKS (porov. napr. 1. vydanie (1937) a 62. vydanie (1992)) uvádza s plurálovou podobou prívlastku *svätý*, t. j. *svätí*, sa ostatné analyzované piesne aj v novších vydaniach JKS (porov. napr. 74. vydanie (2012a), 79. vydanie (2018)) vyskytujú nemenne, pokiaľ ide o používanie prívlastku *svätý* v singulárovej podobe.

V súvislosti s uvádzaním spojenia *Svätý Cyryl a Metod* v litániách treba uviesť, že ani v skorších vydaniach JKS (napr. 11. vydanie (1944), 17. vydanie (1950)), v ktorých sa už *Litánie o všetkých svätých* uvádza po slovensky, sa ešte *svätý Cyryl a Metod* v tejto modlitbe neuvádzajú. No nachádzajú sa tu iné analogické prípady spojenia prívlastku *svätý* s viacerými menami: *Svätý Fabián a Šebastián*, *Svätý Ján a Pavol*, *Svätý Kozma a Damián*, *Svätý Gerváz a Protáz*. Pokiaľ sa však v plurálovom tvare nachádza už prvý člen spojenia mien, prívlastok *svätý* je v plurálovom tvare, napr.: *Všetci svätí anjeli a archanjeli*, *Všetky sväté panny a vdovy*. Prívlastok *svätý* tu dokonca nachádzame aj v substantivizovanej funkcii, keď plurálový tvar rozlišuje i menný rod: *Všetci svätí a sväté Božie*. Tendenciu používať prívlastok *svätý* v singulárovom tvare, ak sa prvé meno viacnásobného člena nachádza v singulári, teda dokazujú už veľmi skoré vydania JKS, pričom, ako na to

⁶ Naším cieľom nie je chronologicky zachytiť všetky zmeny, ktorými *Jednotný katolícky spevník* prešiel od začiatku svojho vydávania až po súčasnosť, pokiaľ ide o používanie spojenia *svätý* pred menami *Cyryl* a *Metod* a iných analogických spojení. Na porovnanie a naznačenie vývinu v tejto oblasti výberovo pracujeme aj so staršími vydaniami JKS, no primárne sa zameriavame najmä na súčasný stav v používaní analyzovaných spojení v tomto modlitebnom a spevníkovom diele.

⁷ V *Obsahu* spevníka je však napriek tomu názov litánií uvedený po slovensky ako *Litánie ku všetkým svätým (latinské)*. Treba ale uviesť, že ani v latinskom texte litánií sa ešte sv. Cyryl a Metod neuvádzajú.

⁸ Okrem uvedených piesní priamo adresovaných svätému Cyrilovi a Metodovi sa spojenie *svätý Cyryl a Metod* (a jeho rôzne obmeny) môže nachádzať aj v iných piesňach, napr. prostredníctvom vyhľadávania v SNK sme spojenie *svätý Cyryl, svätý Metod* zaznamenali aj v mariánskej piesni č. 396 *Pozdravujeme ťa* (viac k tomu porov. v pozn. 16).

⁹ V novších vydaniach JKS (napr. 74. vydanie (2012a), 79. vydanie (2018)) sa určenie *K sv. Cyrilovi a sv. Metodovi* so skratkou *sv.* pred oboma menami nachádza spoločne nad piesňami č. 430 – 433, podobne sa takéto spoločné určenie nachádza napríklad aj v 62. vydaní JKS (1992), ale prívlastok *sv.* je uvedený iba pred menom *Cyryl*.

poukážeme, táto tendencia sa uplatňuje nemene až po súčasné vydania. Pridaním spojenia *Svätý Cyril a Metod* so singulárovým tvarom prívlastku *svätý* do modlitby litánií sa teda v tejto tradícii len pokračuje.

V 41. vydaní *JKS* (1971) nachádzame v *Litániách o všetkých svätých* okrem spojenia *Svätý Cyril a Metod* a predchádzajúcich uvedených spojení mien svätých aj ďalších svätcov zásadného významu v slovenskom prostredí – *Svätý Andrej a Benedikt*¹⁰.

Rovnako aj v novších vydaniach *JKS* (napr. 74. vydanie (2012a), 79. vydanie (2018)) sa v *Litániách k svätým* prívlastok *svätý* pri viacerých menách používa v singulárovej podobe (ak je prvé meno v singulárovom tvare), dokonca tu nájdeme i spojenia s viac ako dvomi menami: *Svätý Michal, Gabriel a Rafael*¹¹. Nachádzame tu aj spoločné uvedenie už spomínaných dvoch svätcov: *Svätá Perpetua a Felicita*. Prívlastok *svätý* v substantivizovanej funkcii rozlišujúci plurálovými tvarmi menný rod sa v novších vydaniach *JKS* (napr. 74. vydanie (2012a), 79. vydanie (2018), ale aj 62. vydanie (1992)) uvádza v podobe *Všetci Boží svätí a sväté*.

Analýza litánií v daných vydaniach *JKS* z rôznych období dokazuje, že hoci sa počet svätých v tejto modlitbe postupne zvyšuje, analyzované tendencie v používaní prívlastku *svätý* pri spoločnom uvádzaní viacerých mien sú nemenné, čo – okrem dobre ustálených gramatických tendencií – podľa nášho názoru dokazuje aj význam tradície v závažných náboženských textoch, ako o tom hovorí citovaný I. Masár (1991, 317).

3.2 Spojenia *svätý Cyril a Metod* – *svätí Cyril a Metod* v textoch Slovenského národného korpusu

Keďže v slovenskom nábožensko-kultúrnom prostredí sú svätý Cyril a Metod veľmi známi, rozšírení a obľúbení svätci a je po nich pomenovaných aj veľa inštitúcií, združení, spolkov a pod., rozhodli sme sa frekvenčne porovnať používanie singulárovej a plurálovej formy prívlastku *svätý* pri menách *Cyril a Metod* na základe výskytov týchto spojení v textoch *SNK*. Do analýzy sme zahrnuli bežné výskyty v ľubovoľnom texte, ale aj výskyty v názvoch inštitúcií. Analýzu sme realizovali v hlavnom korpuse prim-9.0-public-sane (ďalej ako PRIM9)¹² a na porovnanie aj v špecializovanom korpuse náboženských textov blf-2.0 (ďalej ako BLF2)¹³. I keď hlavný korpus PRIM9 tiež obsahuje texty aj z náboženskej oblasti (špecializované korpuse sa tvoria z hlavných korpusov), považujeme za podnetné porovnať výskyty v hlavnom korpuse, ktorý okrem textov z náboženskej

¹⁰ V novších vydaniach *JKS* (napr. 74. vydanie (2012a), 79. vydanie (2018), ale aj 62. vydanie (1992)) sa toto spojenie uvádza ako *Svätý Andrej Svorad a Benedikt*, teda k rehoľnému menu prvého svätca sa pridáva aj jeho krstné (občianske) meno.

¹¹ Kým v skorších vydaniach *JKS* (napr. 11. vydanie (1944), 17. vydanie (1950), 41. vydanie (1971)) sa všetky tri mená uvádzali osobitne, t. j. *Svätý Michal, Svätý Gabriel, Svätý Rafael*, pričom po každej invocácii nasledovalo zvolanie *oroduj za nás*, v prípade ich spoločného uvedenia v novších vydaniach *JKS* (napr. 74. vydanie (2012a), 79. vydanie (2018), ale aj 62. vydanie (1992)) nasleduje len jedno zvolanie v plurálovom tvare *orodujte za nás*.

¹² Hlavný korpus textov prim-9.0-public-sane obsahuje 1 620 900 802 tokenov, 1 256 679 127 slov (73,69 % publicistické; 16,21 % umelecké; 9,23 % odborné; 0,87 % iné texty) – bez textov s nesprávnou diakritikou a z oblastí mimo Slovenska (*Štruktúra korpusu prim-9.0 2021*). **Treba uviesť, že ide o korpus písaných textov** (Verejne prístupné korpuse *SNK 2021*). Token je základná jednotka korpusu, ide o znak alebo súbor znakov formálne oddelených od iného znaku alebo súboru znakov napr. medzerou. Môže to byť slovo, tvar slova, interpunkčné znamienko atď. (Šimková 2017, 148).

¹³ Špecializovaný korpus textov z tematickej oblasti viera a nadprirodzeno blf-2.0 bol sprístupnený 18. 12. 2014 v rozsahu takmer 66 miliónov tokenov (*Korpus náboženských textov 2021*), **takisto ide o korpus písaných textov** (Verejne prístupné korpuse *SNK 2021*).

tematickej oblasti obsahuje aj texty z iných oblastí, s výskytmi v korpuse náboženských textov.¹⁴ Samozrejme, analyzovali sme len používanie prívlastku v neskrátenej forme, t. j. *svätý/svätí* (v jednotlivých pádových tvaroch).¹⁵ Zo spojení s neskráteným prívlastkom *svätý* sme sa zamerali iba na eliptické spojenia *svätý Cyril a Metod*, keďže pri uvedení úplného spojenia *svätý Cyril a svätý Metod*¹⁶ prichádza do úvahy použitie prívlastku výlučne v singulárovom tvare.

Najprv sme sa zamerali na analýzu používania prívlastku *svätý* v spojení s menami *Cyryl* a *Metod* v jednotlivých singulárových i plurálových pádových tvaroch v korpuse PRIM9. Analýza absolútnej frekvencie (počtu výskytov) singulárových a plurálových tvarov atribútu *svätý* ukazuje – v porovnaní s používaním singulárových tvarov tohto atribútu v žánroch piesní a litánií – na výraznú preferenciu plurálových tvarov tohto prívlastku. Podľa výskytov v korpuse PRIM9 sa plurálové podoby používajú zhruba trikrát častejšie ako singulárové tvary (porov. celkový počet výskytov singulárových a plurálových tvarov v tabuľke 1).

¹⁴ Potrebné je však uviesť, že špecializovaný korpus náboženských textov BLF2 bol vytvorený zo **staršej** verzie hlavného korpusu, nie z verzie PRIM9, ako to vyplýva z dátumu sprístupnenia hlavného korpusu písaných textov prim-9.0 – 22. 7. 2020 (Štruktúra Slovenského národného korpusu 2021). Preto niektoré výskyty aj v textoch z náboženskej oblasti, ktoré sme zaznamenali v korpuse PRIM9, sme nezaznamenali v korpuse BLF2.

¹⁵ Na porovnanie ale treba uviesť, že v oboch korpusoch sa pred menami *Cyryl* a *Metod* používa najmä skratka *sv.*, ako to dokazuje početnosť výskytov nasledovných spojení: *sv. Cyril a Metod* (vrátane všetkých pádových tvarov) – 12 872 výskytov (i.p.m.: 7,94; ARF: 3 186,55) v PRIM9, 4 226 výskytov (i.p.m.: 64,11; ARF: 1 276,10) v BLF2; *sv. Cyril a sv. Metod* (vrátane všetkých pádových tvarov) – 721 výskytov (i.p.m.: 0,44; ARF: 224,93) v PRIM9, 212 výskytov (i.p.m.: 3,22; ARF: 71,56) v BLF2. Iné typy spojení oboch mien (napr. pomocou spojok *i*, *aj* či bezspojkové spojenie pomocou čiarky) vzhľadom na minimálne počty výskytov a s ohľadom na zameranie tohto príspevku neuvádzame. Vysvetlenie štatistických ukazovateľov i.p.m. a ARF porov. v pozn. 17.

¹⁶ Spojenie *svätý Cyril a svätý Metod* sa v korpuse PRIM9 nachádza celkovo 95-krát (i.p.m.: 0,06; ARF: 40,56), v korpuse náboženských textov BLF2 sme zaznamenali 38 výskytov (i.p.m.: 0,58; ARF: 16,39). Ide o výskyty vo všetkých singulárových pádových tvaroch (vysvetlenie štatistických ukazovateľov i.p.m. a ARF porov. v pozn. 17). Motiváciou uvedenia prívlastku *svätý* pred oboma menami môže byť snaha o zdôraznenie platnosti atribútu pre obe mená, resp. podčiarknutie ich rovnocennosti. V tejto súvislosti uvedieme aj na názov výberovej antológie *Svätý Cyril a svätý Metod v slovenskej literatúre*, ktorú zostavili Peter Líba a Silvia Lauková (2012). Podobu *svätý Cyril, svätý Metod* (asyndetické spojenie) hodnotíme ako veľmi zriedkavú (v PRIM9 len 5 výskytov, v BLF2 iba 1 výskyt), nachádza sa však v dvoch piesňach z JKS – porov. pieseň č. 396 *Pozdravujeme ťa: 1. Pozdravujeme ťa, – patrónka Slovenska, – Sedembolestná Matička, – našej zeme si patrónka, – naša dobrá Matka! – 2. K tebe nás priviedli – apoštoli viery – svätý Cyril, svätý Metod, – keď pohanstva ťažkých nehôd – zbavili nás vtedy a pieseň č. 431 Duša kresťanská, zvelebuje Boha: – Svätý Cyril, svätý Metod, – ľud kresťanský ctí váš príchod [...]*. V korpuse PRIM9 je zaradené 74. vydanie JKS (2012b), z ktorého citované príklady piesní pochádzajú, v rovnakej gramatickej forme sa však tieto spojenia v uvedených piesňach nachádzajú aj v 79. vydaní JKS (2018). V tomto prípade pri uvádzaní prívlastku *svätý* pred oboma menami a v asyndetickom spojení zohráva úlohu najmä rytmický činiteľ.

Tabuľka 1: Analýza frekvencie spojení *svätý/svätí Cyril a Metod* v jednotlivých pádových tvaroch v korpuse PRIM9¹⁷

	Singulárové tvary	Absolútna frekvencia (počet výskytov)	i.p.m./ARF	Plurálové tvary	Absolútna frekvencia (počet výskytov)	i.p.m./ARF
N	<i>svätý Cyril a Metod</i>	159	0,10/38,57	<i>svätí Cyril a Metod</i>	693	0,43/110,19
G/A	<i>svätého Cyrila a Metoda</i>	805	0,50/270,43	<i>svätých Cyrila a Metoda</i>	2 419	1,49/345,22
D	<i>svätému Cyrilovi a Metodovi</i>	52	0,03/14,98	<i>svätým Cyrilovi a Metodovi</i>	107	0,07/25,45
L	<i>(o) svätom Cyrilovi a Metodovi</i>	25	0,02/11,68	<i>(o) svätých Cyrilovi a Metodovi</i>	40	0,02/8,95
I	<i>svätým Cyrilom a Metodom</i>	14	0,01/6,75	<i>svätými Cyrilom a Metodom</i>	15	0,01/6,79
Celkový počet výskytov		1 055			3 274	

Frekvenčné údaje v tabuľke 1 poukazujú ešte na jednu tendenciu, a to na podstatne vyšší počet výskytov singulárových i plurálových tvarov v G, resp. A. Vzhľadom na to, že pri životných substantívach sú tvary G a A sg. i pl. formálne totožné, prezentujeme počet výskytov v oboch pádoch spoločne, no na základe analýzy výskytov daných tvarov môžeme vysloviť hypotézu o výraznej dominancii genitívnych tvarov nad akuzatívnymi¹⁸, ktorú by mohol nepriamo potvrdzovať aj

¹⁷ Výskyty analyzovaného spojenia v jednotlivých pádových tvaroch sme vyhľadávali pomocou regulárnych výrazov. Vysvetlenie jednotlivých štatistických ukazovateľov uvádzame podľa Šimkovej (2017, 139):

- **absolútna frekvencia** (počet výskytov) – absolútny výskyt jazykového prostriedku vo zvolenom rozsahu textu alebo v súbore textov, v našom prípade vo zvolenom korpuse;
- **i.p.m.** (instances per million) – frekvencia jazykového prostriedku v danom korpuse prepočítaná ako priemerný výskyt daného prostriedku vo fiktívnom korpuse toho istého zloženia s rozsahom 1 mil. tokenov; vďaka tejto hodnote je možné porovnávať výskyt hľadaného prvku v korpusech rôzneho rozsahu;
- **ARF** (priemerná redukovaná frekvencia) – frekvencia prepočítaná podľa disperzie (rozloženia) jazykových prostriedkov vo všetkých textoch v korpuse; koriguje sa frekvenčné poradie jazykových jednotiek s vyšším absolútnym výskytom, no iba v jednom texte či v malom počte textov v porovnaní s jazykovými prostriedkami používanými v mnohých textoch.

¹⁸ Z celkového počtu 805 **singulárových tvarov** *svätého Cyrila a Metoda* v G i A sme ako tvary v A prostredníctvom vyhľadávania pomocou morfológických značiek identifikovali iba 30 výskytov. Z celkového počtu 2 419 **plurálových tvarov** v G i A sme ako tvary v A identifikovali 109 výskytov. Musíme však upozorniť na obmedzenú spoľahlivosť automatizovanej anotácie **morfológickými značkami** v korpuse PRIM9. Vyhľadané akuzatívne tvary sme ručne skontrolovali a z výsledkov vyhľadávania

výskyt genitívnych tvarov v názvoch rôznych inštitúcií, združení či spolkov. V oficiálnych názvoch sa pred spojením mien *Cyryl a Metod* obyčajne používa iba skratka *sv.*, ktorá sa pri vyslovovaní daného názvu alebo jeho písomnom uvádzaní používa v singulárovom i plurálovom tvare, takže vznikajú variantné podoby názvov daných inštitúcií, združení či spolkov, ako to dokazujú príklady používania názvov nasledovných inštitúcií či spolku z korpusu PRIM9 (názvy uvádzame v nominatívnom tvare): *Slovenský ústav svätého/svätých Cyrila a Metoda v Ríme*, *Univerzita svätého/svätých Cyrila a Metoda v Trnave*, *Cirkevná základná škola svätého/svätých Cyrila a Metoda v Snine*, *Gymnázium svätého/svätých Cyrila a Metoda v Nitre*, *Spolok svätého/svätých Cyrila a Metoda* atď.

Singulárové pádové tvary prívlastku *svätý* pred menami *Cyryl a Metod* sa v korpuse PRIM9 nachádzali napríklad v týchto kontextoch:

Svätý Cyryl a Metod sú od roku 1980 spolupatrónmi Európy (TK KBS 2010). – *Na jar 2012 osadili pri chráme sochy svätého Cyrila a Metoda* (MY Žilinské noviny 2015). – *Novozámčania si uctili svätého Cyrila a Metoda* (MY Naše novosti 2017). – *V roku 1853 vtedajší banskobystrický biskup Mons. Štefan Moyses zaviedol vo svojej diecéze pravidelné slávenie úcty k svätému Cyrilovi a Metodovi* (TK KBS 2011). – *Areál bývalých kasární pod Zborom sa má stať miestom nakrúcania dlhometrážneho filmu o svätom Cyrilovi a Metodovi* (Hospodárske noviny 2010). – *V liste tlmochí prosbu Jána Pavla II., aby poslanstvo pokoja a vernosti Kristovi a Evanjeliu prinášalo bohaté ovocie na hojný úžitok všetkých, v smere cesty naznačenej svätým Cyrilom a Metodom, s ich pomocou a pod ich ochranou* (SME 1995).

Plurálové pádové tvary atribútu *svätý* pred menami *Cyryl a Metod* sa v korpuse PRIM9 nachádzali napríklad v týchto kontextoch:

Duchovné dary, ktoré nám svätí Cyryl a Metod s Božou pomocou sprostredkovali, prinášajú dodnes ovocie (Katolícke noviny 2013). – *Mala by to byť duchovná príprava na jubileum začiatku misie svätých Cyrila a Metoda u nás* (Blumentál 2011). – *Európania si dnes spomínajú na svätých Cyrila a Metoda, spolupatrónov Európy* (TK KBS 2006). – *Celoslovenská púť k svätým Cyrilovi a Metodovi* (Katolícke noviny 2010). – *V Nitre budú nakrúcať veľkofilm o svätých Cyrilovi a Metodovi* (TK KBS 2009). – *Gorazd je autorom apoštolského, pedagogického, diplomatického a štátnického diela, samozrejme, so svätými Cyrilom a Metodom a ďalšími vtedajšími osobnosťami* (MY Liptovské noviny 2011).

S cieľom porovnania sme sa rozhodli zrealizovať frekvenčnú analýzu používania singulárových a plurálových tvarov prívlastku *svätý* pred menami *Cyryl a Metod* aj v špecializovanom korpuse náboženských textov BLF2. Vzhľadom na to, že rozsah tohto korpusu je menší (porov. pozn. 13), je prirodzené očakávať nižšie počty výskytov vyhľadávaných spojení. Ako sme uviedli, keďže tento korpus vznikol zo staršej verzie hlavného korpusu (porov. pozn. 14), mnohé výskytvy vyhľadávaných tvarov v daných kontextoch sú totožné v oboch korpusoch. Preto z korpusu BLF2 už príklady

sme vylúčili genitívne tvary, ktoré SNK identifikoval ako akuzatívne. Mohlo sa však stať, že medzi niektoré genitívne tvary systém zaradil aj v skutočnosti akuzatívne tvary (preto tieto tvary vo výsledkoch akuzatívnych tvarov mohli absentovať), genitívne tvary sme vzhľadom na vysoký počet výskytov ručne nekontrolovali. Preto je potrebné uvedené pomery medzi genitívnymi a akuzatívnymi tvarmi chápať iba orientačne, predsa však výrazný rozdiel medzi oboma pádmami v prospech genitívnych tvarov považujeme za signifikantný.

kontextov, v ktorých sa spojenia *svätý/svätí Cyril a Metod* nachádzali, neuvádzame. Bude však zaujímavé sledovať, či korpus obsahujúci iba texty z náboženskej tematickej oblasti preukáže rovnaké tendencie v používaní skúmaných spojení ako hlavný korpus PRIM9, ktorý okrem textov náboženského charakteru obsahuje aj texty z iných oblastí (porov. pozn. 12).

Tabuľka 2: Analýza frekvencie spojení *svätý/svätí Cyril a Metod* v jednotlivých pádových tvaroch v korpuse BLF2

	Singulárové tvary	Absolútna frekvencia (počet výskytov)	i.p.m./ARF	Plurálové tvary	Výskyty	i.p.m./ARF
N	<i>svätý Cyril a Metod</i>	95	1,44/24,55	<i>svätí Cyril a Metod</i>	340	5,16/91,04
G/A	<i>svätého Cyrila a Metoda</i>	359	5,45/116,20	<i>svätých Cyrila a Metoda</i>	1 543	23,41/440,24
D	<i>svätému Cyrilovi a Metodovi</i>	41	0,62/12,63	<i>svätým Cyrilovi a Metodovi</i>	71	1,08/23,73
L	<i>(o) svätom Cyrilovi a Metodovi</i>	11	0,17/3,91	<i>(o)svätých Cyrilovi a Metodovi</i>	29	0,44/11,10
I	<i>svätým Cyrilom a Metodom</i>	8	0,12/3,67	<i>svätými Cyrilom a Metodom</i>	11	0,17/5,62
Celkový počet výskytov		514			1 994	

Z porovnania počtov výskytov singulárových i plurálových tvarov prívlastku *svätý* pred menami *Cyril a Metod* v tabuľke 2 vyplýva, že i v textoch z náboženskej tematickej oblasti sa prejavuje rovnaká tendencia preferovania plurálových podôb prívlastku *svätý*, dokonca je tu pomer výskytu plurálových tvarov v porovnaní so singulárovými tvarmi ešte vyšší ako v korpuse PRIM9. Ako najpočetnejšie, resp. najčastejšie používané, sa opäť ukazujú formálne zhodné tvary G/A, z nich najmä genitívne tvary.¹⁹

Ďalej môžeme skonštatovať, že tabuľka 2 v porovnaní s tabuľkou 1 obsahuje podstatne vyššie hodnoty i.p.m. vyjadrujúce prepočítaný priemerný výskyt prvku v korpuse totožného zloženia s hypotetickým rozsahom 1 mil. tokenov (podrobnejšie vysvetlenie štatistického ukazovateľa

¹⁹ Na vyhľadanie akuzatívnych tvarov sme použili rovnaký postup ako v korpuse PRIM9 (porov. pozn. 18). Opäť upozorňujeme na potrebu chápať pomer genitívnych a akuzatívnych tvarov iba orientačne (napriek ručnej kontrole vyhladaných akuzatívnych tvarov tu treba brať do úvahy aj fakt, že systém medzi formálne zhodnými tvarmi v G a A nevyhľadal všetky tvary v A, a teda tieto tvary mohli vo výsledkoch vyhladaných akuzatívnych tvarov absentovať): z celkového počtu 359 **singulárových tvarov svätého Cyrila a Metoda** v G i A sme ako tvary v A identifikovali 19 výskytov. Z celkového počtu 1 543 **plurálových tvarov svätých Cyrila a Metoda** v G i A sme ako tvary v A identifikovali 68 výskytov.

i.p.m. porov. v pozn. 17 a termínu token v pozn. 12); tieto hodnoty dokazujú vyššiu frekvenciu analyzovaných spojení *svätý/svätí Cyril a Metod* (vrátane všetkých pádových tvarov) v korpuse náboženských textov BLF2 v porovnaní s korpusom PRIM9.

V korpusoch PRIM9 i BLF2 sme zaznamenali aj asyndetické (bezspojkové) spojenie mien *Cyril a Metod*, vtedy sa však tieto mená takmer absolútne nachádzali vo viacčlenných syntagmách (obyčajne troch)²⁰, napr.: *súsošie svätých Cyrila, Metoda a Gorazda* (TK KBS 2012). V tomto type spojení tiež prevažovali najmä plurálové tvary prívlastku *svätý*.²¹ Spojenie mien *Cyril a Metod* inými spojkami (*i a aj*) hodnotíme ako veľmi ojedinelé.²² Napokon sme v korpusoch zaznamenali i spojenia *svätý/svätí Konštantín a Metod*²³, ich počet výskytov bol však relatívne nízky, preto sme im nevenovali zvláštnu pozornosť; ešte zriedkavejšie bolo spojenie *svätý/svätí Konštantín Cyril a Metod*, resp. *svätý/svätí Konštantín-Cyril a Metod* (zápis mena *Konštantín-Cyril* so spojovníkom)²⁴, no i frekvencia

²⁰ Dvojčlenné asyndetické spojenie *svätý Cyril, Metod* sme zaznamenali iba v korpuse PRIM9, a to v spomínanej piesni č. 430 *Buďte zvelebení z JKS: Buďte zvelebení – a večne slávení, – svätý Cyril, Metod, – bratia svätí* [...]. Okrem 74. vydania *JKS* (2012b), ktoré je evidované v PRIM9 a z ktorého citovaný príklad pochádza, takúto formu uvedeného spojenia potvrdzuje aj 79. vydanie *JKS* (2018). Ako sme však uviedli, v 1. vydaní *JKS* (1937) i v 62. vydaní *JKS* (1992) nachádzame v tejto piesni podobu *svätí Cyril, Metod*.

Druhý výskyt v korpuse PRIM9 pochádzal z tlače: *Nápis, ktorý sa na zvone nachádza, je vlastne modlitbou: „Svätý Cyrile, Metode, proste matku Máriu, by nám vždy bránila našu vlasť, Slovenskú krajinu“* (MY Hornonitrianske noviny 2013). V druhom uvedenom príklade dokonca nachádzame mená *Cyril a Metod* v archaických tvaroch vokativu, ktoré môžu byť príznačné pre niektoré (najmä staršie) modlitby.

²¹ Z celkového počtu 45 výskytov (i.p.m.: 0,03; ARF: 8,83) trojčlenných spojení v korpuse PRIM9 sa singulárny tvar atribútu *svätý* nachádzal len 6-krát. V záujme objektívnosti výsledkov však musíme uviesť, že z celkového počtu výskytov až 41-krát išlo práve o spojenie *svätý Cyril, Metod a Gorazd* (s prívlastkom *svätý* v príslušnom singulárovom či plurálovom tvare). Vo vyhľadaných textoch sa písalo o plánovanom súsoší svätých Cyrila, Metoda a Gorazda v Bratislave.

V korpuse BLF2 sa trojčlenné spojenia nachádzali 34-krát (i.p.m.: 0,52; ARF: 7,57), z toho až 32-krát išlo práve o spojenie *svätý Cyril, Metod a Gorazd* (v rovnakom významovom kontexte ako v korpuse PRIM9, t. j. informovalo sa tu o plánovanom súsoší svätých Cyrila, Metoda a Gorazda v Bratislave), v dvoch prípadoch išlo o spojenie s menom sv. Benedikta: *Tento mesiac slávime už tretí sviatok spolupatróna Európy. Po svätých Cyrilovi, Metodovi a Benediktovi je to dnes svätá Brigita* (Slovo medzi nami 2008). Z uvedených 34 výskytov sme singulárny tvar prívlastku *svätý* identifikovali iba v 4 prípadoch.

Vzhľadom na uvedené skutočnosti nie je možné z týchto výskytov robiť závery, že by sa pri troj- a viacčlenných spojeniach mien výraznejšie preferovala plurálová podoba prívlastku *svätý* v porovnaní s dvojčlennými syntagmami. Keďže však aj pri dvojčlenných spojeniach frekvenčná analýza dokázala výrazné preferovanie plurálových tvarov atribútu *svätý*, aj na základe prezentovaných výsledkov sa dá predpokladať, že ani pri troj- a viacčlenných spojeniach to nie je inak, resp. možno formulovať hypotézu, že počet mien, ktoré sa v koordinatívnej syntagme spájajú, nie je rozhodujúci a už pri dvojčlenných spojeniach mien tu prevláda tendencia použiť prívlastok *svätý* v plurálovom tvare, pričom pri viacčlenných spojeniach táto tendencia pokračuje.

²² Spojenia mien *Cyril a Metod* spojkou *i* sme zaznamenali iba v korpuse PRIM9, a to v počte 4 výskyty, pričom vo všetkých prípadoch mal prívlastok *svätý* singulárny tvar. Potrebné je však uviesť, že z týchto výskytov až dva boli práve zo spomínanej piesne č. 432 *Oslavujme hviezdy jasnú*, ktorá bola publikovaná v 74. vydaní *JKS* (2012b), evidovanom aj v korpuse PRIM9. Spojenie so spojkou *aj* sme zaznamenali v korpuse PRIM9 i BLF2 iba jedno (išlo však o rovnaký výskyt v totožnom texte nachádzajúcom sa v oboch korpusoch), pričom aj v tomto prípade sa prívlastok *svätý* nachádzal v singulári.

²³ Z celkového počtu 44 výskytov (i.p.m.: 0,03; ARF: 13,75) spojení *svätý/svätí Konštantín a Metod* (v rôznych pádových tvaroch) v korpuse PRIM9 boli len 4 výskyty so singulárovým tvarom prívlastku *svätý*. Z celkového počtu 16 výskytov (i.p.m.: 0,24; ARF: 4,79) týchto spojení v korpuse BLF2 sme singulárny tvar prívlastku *svätý* identifikovali iba v 2 spojeniach.

²⁴ Z 9 výskytov spojenia *svätý/svätí Konštantín Cyril a Metod* sme v korpuse PRIM9 singulárny tvar prívlastku *svätý* zaznamenali iba 1-krát. V spojení *svätý/svätí Konštantín-Cyril a Metod* sme v rovnakom

uvedených zriedkavých spojení v oboch korpusoch tiež potvrdzuje tendenciu používať prívlastok *svätý* pred spojeniami viacerých mien v koordinatívnej syntagme v plurálovom tvare. Podobne ako pred menami *Cyril a Metod* aj v spojeniach s ďalšími variantmi mena svätého Cyrila sme v analyzovaných spojeniach zaznamenali uvedenia prívlastku *svätý* pred oboma menami, t. j. pred variantom mena svätého Cyrila i pred menom svätého Metoda, opäť však išlo o veľmi ojedinelé výskyty.²⁵

4. Záver

V príspevku sme sa venovali otázke používania singulárového i plurálového tvaru atribútu *svätý* pred menami *Cyril a Metod*. Hoci slovenská gramatika nevylučuje ani podobu *svätý Cyril a Metod*, v ktorej sa použitie singulárového tvaru prívlastku odôvodňuje elipsou slova *svätý* pred menom *Metod*, ani podobu *svätí Cyril a Metod*, keď sa prívlastok *svätí* vzťahuje na obe mená viacnásobného člena, pokúšali sme sa na základe analýzy používania týchto podôb v textoch piesní a modlitieb, ako aj v textoch SNK zistiť, či možno jeden z variantov *svätý Cyril a Metod* – *svätí Cyril a Metod* (vrátane jednotlivých singulárových i plurálových pádových tvarov) charakterizovať ako preferovaný, resp. častejšie používaný.

Z analýzy uvádzania spojení *svätý/svätí Cyril a Metod* (i ďalších analogických spojení s menami iných svätých) v žánroch piesní a litánií publikovaných v rôznych vydaniach JKS vyplynulo, že prívlastok *svätý* sa používa v singulárovom tvare vtedy, ak je prvá časť viacnásobného člena uvedená v singulárovom tvare mena (napr. *Svätý Cyril a Metod*; *Svätý Andrej Svorad a Benedikt*; *Svätý Michal, Gabriel a Rafael*). Ako sme uviedli, v závažných náboženských textoch, ku ktorým podľa svojho názoru môžeme priradiť i cirkevne schválené formulácie modlitieb, konkrétne litánie, svoju úlohu nepochybne zohráva i tradícia, ktorá sa môže prejavovať i snahou o jednotné a nemenné používanie najmä všeobecne známych, rozšírených a vžitých modlitieb. Netreba tu však zabúdať ani na vplyv všeobecne uznávaného a prijímaného JKS vo verejnosti s katolíckym vierovyznaním.

Analýza frekvencie výskytu singulárových a plurálových tvarov prívlastku *svätý* pred menami *Cyril a Metod* v dvoch korpusoch SNK dokázala, že podstatne častejšie sa pred spojením *Cyril a Metod* používa plurálová podoba uvedeného prívlastku, a to nielen v hlavnom korpuse PRIM9, obsahujúcom texty rôzneho tematického i žánrového pôvodu, ale aj v korpuse náboženských textov BLF2. Môžeme teda zhodnotiť, že i keď sa v jednotlivých vydaniach JKS uvádza podoba *svätý Cyril a Metod* (a aj ďalšie analogické spojenia mien svätých) so singulárovým tvarom prívlastku *svätý*, neznamená to, ako na to poukazujú aj výsledky analýzy textov náboženského charakteru v SNK, že by sa všeobecne v textoch náboženského pôvodu výhradne uprednostňovala podoba so singulárovým prívlastkom *svätý*. S výnimkou modlitieb a piesní publikovaných v JKS

korpuse zo 7 výskytov zaznamenali singulárový tvar prívlastku *svätý* opäť len 1-krát. V korpuse BLF2 sme pri oboch zápisoch zaznamenali iba plurálové tvary prívlastku *svätý*: v prípade zápisu *svätí Konštantín Cyril a Metod* išlo o 7 výskytov a zápisu *svätí Konštantín-Cyril a Metod* o 3 výskyty. Iné príbuzné zriedkavé výskyty, ktoré sme zaznamenali: *svätí Cyril-Konštantín a Metod* (2 výskyty v PRIM9, 2 výskyty v BLF2); *svätí Cyril Konštantín a Metod* (2 výskyty v PRIM9, 2 výskyty v BLF2); *svätý Konštantín Filozof a Metod* (1 výskyt v PRIM9, 1 výskyt v BLF2); *svätý Cyril-Konštantín a Metod* (1 výskyt v PRIM 9, žiadny výskyt v BLF2). Jednotlivé zápisy uvádzame kvôli prehľadnosti v nominatívnom tvare, v konkrétnom výskyte sa však mohol daný tvar nachádzať v ľubovoľnom páde, teda zápis *svätý* zastupuje ľubovoľný singulárový pádový tvar tohto prívlastku, zápis *svätí* zastupuje ľubovoľný plurálový pádový tvar.

²⁵ Uvádzame len podoby spojení, ktoré sme zaznamenali (singulárový prívlastok v N opäť zastupuje všetky singulárové pádové tvary, plurálový prívlastok v N zastupuje všetky plurálové pádové tvary): *svätý Konštantín a svätý Metod* (3 výskyty v PRIM9, 2 výskyty v BLF2); *svätý Cyril Konštantín a svätý Metod* (2 výskyty v PRIM9, 3 výskyty v BLF2); *svätý Konštantín-Cyril a svätý Metod* (1 výskyt v PRIM9, 1 výskyt v BLF2); *svätý Konštantín Filozof a svätý Metod* (1 výskyt v PRIM9, 1 výskyt v BLF2).

formulujeme teda tézu o všeobecnej preferencii plurálových podôb prívlastku *svätý* pred menami *Cyryl* a *Metod*, a to bez ohľadu na tematické zameranie textu (nábožensky orientovaný text alebo iný typ textu). Treba však vziať do úvahy aj možnosť, či zistená preferencia plurálových tvarov v *SNK* nesúvisí najmä s tým, že sme vychádzali z výskumu písaných textov (skúmané korpusy PRIM9 i BLF2 obsahujú písané texty; porov. pozn. 12 a 13). Pri použití plurálového tvaru prívlastku *svätý* v písanom texte môže totiž autora ovplyvniť napr. domnienka, že takýto tvar je azda gramaticky „správnejší“, resp. „dôslednejší“. Možno tu teda uvažovať ešte o hypotéze, či v hovorenej reči, naopak, nedominujú skôr podoby analyzovaných spojení so singulárovými tvarmi prívlastku *svätý*. Na overenie tejto hypotézy však v súčasnosti nemáme dostatok relevantných výskumných údajov, pretože verzia korpusu hovorených textov s-hovor-6.0²⁶ obsahuje veľmi nízky počet výskytov spojení *svätý/svätí Cyril a Metod* na to, aby bolo možné na základe komparácie používania singulárových i plurálových tvarov prívlastku *svätý* v korpusoch písaných i hovorených textov vyvodiť relevantné závery, navyše prekážkou takejto komparácie je aj zvuková zhoda tvarov *svätý* – *svätí*.²⁷

REFERENCES

Primary sources

- Blumentál. 2011.* Blumentál. In Slovenský národný korpus – prim-9.0-public-sane. Bratislava. <https://korpus.juls.savba.sk>.
- Hospodárske noviny. 2010.* Hospodárske noviny. In Slovenský národný korpus – prim-9.0-public-sane. Bratislava. <https://korpus.juls.savba.sk>.
- JKS. 1937.* Jednotný katolícky spevník. Trnava.
- JKS. 1944.* Jednotný katolícky spevník s najpotrebnejšími modlitbami pre kresťanov-katolíkov. Trnava.
- JKS. 1950.* Jednotný katolícky spevník s najpotrebnejšími modlitbami pre kresťanov-katolíkov. Trnava.
- JKS. 1969.* Jednotný katolícky spevník. Trnava – Bratislava.

²⁶ Hovorený korpus s-hovor-6.0 má rozsah 6 mil. 593-tisíc textových jednotiek a je prístupný od 30. novembra 2017. Obsahuje 760 nahrávok (viac ako 714 hodín zvukových záznamov) (Slovenský hovorený korpus 2021).

²⁷ Z 29 výskytov (i.p.m.: 4,40; ARF: 13,13) spojenia *svätý Cyril a Metod* (v rôznych pádových tvaroch) v korpusu s-hovor-6.0 sa plurálový tvar prívlastku *svätý* pred menami *Cyryl* a *Metod* nachádzal iba 1-krát (išlo o tvar *svätým Cyrilovi a Metodovi*). I tento pomer by teda mohol poukazovať na presne opačnú tendenciu v porovnaní s písanými textami, a to na preferenciu singulárových podôb prívlastku *svätý*. Pri analýze prepisov hovorených prejavov však existuje ešte jeden problém – ide o zápis zvukovo zhodných singulárových i plurálových tvarov *svätý* – *svätí*, keďže obe podoby, ako sme už uviedli, sa vyslovujú tvrdo. Pravda, nepredpokladáme ani to, že by bežný hovoriaci pri vyslovení tohto spojenia (nie jeho prečítaní z písanej predlohy) premýšľal nad tým, či vyslovil prívlastok *svätý* v singulári alebo v pluráli, pretože z hľadiska hláskoslovnej realizácie sa tieto varianty nelíšia. Pri prepisovaní nahrávok predpokladáme tendenciu uvádzať prívlastok *svätý* v jeho základnom singulárovom tvare (v korpusu s-hovor-6.0 sa nachádzajú 3 výskyt nominatívneho spojenia *svätý Cyril a Metod*, nominatívna podoba *svätí Cyril a Metod* sa tu nenachádza ani raz). Aj tento faktor teda vyvoláva otázky o zmyslupnosti analýzy tejto problematiky na materiáli hovorených textov, resp. o výpovednej hodnote takýchto výsledkov. Zmysel by malo porovnať len výskyt v nepriamych pádoch (všetkých okrem nominatívu), ak by bol, samozrejme, počet výskytov v tomto korpusu dostatočne reprezentatívny.

- JKS. 1971.* Jednotný katolícky spevník s najpotrebnejšími modlitbami pre kresťanov katolíkov. Trnava – Bratislava.
- JKS. 1992.* Jednotný katolícky spevník s najpotrebnejšími modlitbami pre kresťanov katolíkov. Trnava.
- JKS. 2012a.* Jednotný katolícky spevník a najpotrebnejšie modlitby kresťana katolíka. Trnava.
- JKS. 2012b.* Jednotný katolícky spevník a najpotrebnejšie modlitby kresťana katolíka. Trnava. In Slovenský národný korpus – prim-9.0-public-sane. Bratislava. <https://korpus.juls.savba.sk>.
- JKS. 2018.* Jednotný katolícky spevník a najpotrebnejšie modlitby kresťana katolíka. Trnava.
- Katolícke noviny. 2010.* Katolícke noviny. Trnava. In Slovenský národný korpus – prim-9.0-public-sane. Bratislava. <https://korpus.juls.savba.sk>.
- Katolícke noviny. 2013.* Katolícke noviny. Trnava. In Slovenský národný korpus – prim-9.0-public-sane. Bratislava. <https://korpus.juls.savba.sk>.
- Liba, Peter – Lauková, Silvia (eds.). 2012.* Svätý Cyril a svätý Metod v slovenskej literatúre. Výberová antológia. Nitra.
- MY Naše novosti. 2017.* MY Naše novosti. Bratislava. In Slovenský národný korpus – prim-9.0-public-sane. Bratislava. <https://korpus.juls.savba.sk>.
- MY Hornonitrianske noviny. 2013.* MY Hornonitrianske noviny. Bratislava. In Slovenský národný korpus – prim-9.0-public-sane. Bratislava. <https://korpus.juls.savba.sk>.
- MY Liptovské noviny. 2011.* MY Liptovské noviny. Bratislava. In Slovenský národný korpus – prim-9.0-public-sane. Bratislava. <https://korpus.juls.savba.sk>.
- MY Žilinské noviny. 2015.* MY Žilinské noviny. Bratislava. In Slovenský národný korpus – prim-9.0-public-sane. Bratislava. <https://korpus.juls.savba.sk>.
- Slovenský národný korpus – blf-2.0. 2014.* Slovenský národný korpus – blf-2.0. Bratislava. <http://korpus.juls.savba.sk>.
- Slovenský národný korpus – prim-9.0-public-sane. 2020.* Slovenský národný korpus – prim-9.0-public-sane. Bratislava. <http://korpus.juls.savba.sk>.
- Slovenský hovorený korpus – s-hovor-6.0. 2017.* Slovenský hovorený korpus – s-hovor-6.0. Bratislava. <http://korpus.juls.savba.sk>.
- Slovo medzi nami. 2008.* Slovo medzi nami. Bratislava. In Slovenský národný korpus – prim-9.0-public-sane. Bratislava. <https://korpus.juls.savba.sk>.
- SME. 1995.* SME. Bratislava. In Slovenský národný korpus – prim-9.0-public-sane. Bratislava. <https://korpus.juls.savba.sk>.
- TK KBS. 2006.* Tlačové správy z www.tkkbs.sk. Bratislava. In Slovenský národný korpus – prim-9.0-public-sane. Bratislava. <https://korpus.juls.savba.sk>.
- TK KBS. 2009.* Tlačové správy z www.tkkbs.sk. Bratislava. In Slovenský národný korpus – prim-9.0-public-sane. Bratislava. <https://korpus.juls.savba.sk>.
- TK KBS. 2010.* Tlačové správy z www.tkkbs.sk. Bratislava. In Slovenský národný korpus – prim-9.0-public-sane. Bratislava. <https://korpus.juls.savba.sk>.
- TK KBS. 2011.* Tlačové správy z www.tkkbs.sk. Bratislava. In Slovenský národný korpus – prim-9.0-public-sane. Bratislava. <https://korpus.juls.savba.sk>.
- TK KBS. 2012.* Tlačové správy z www.tkkbs.sk. Bratislava. In Slovenský národný korpus – prim-9.0-public-sane. Bratislava. <https://korpus.juls.savba.sk>.

Secondary sources

- JazykovaPoradna.sk*. 2013. Ako sa správne číta skratka sv. v názve Pedagogickej školy sv. Cyrila a Metoda? <https://jazykovaporadna.sme.sk/q/3764/>.
- JKS*. 2018. Jednotný katolícky spevník a najpotrebnejšie modlitby kresťana katolíka. Trnava.
- Masár, Ivan*. 1991. Svätý Cyril a Metod či svätí Cyril a Metod, orodujte za nás! In *Kultúra slova* 25/5, 316-317.
- Korpus náboženských textov*. 2021. Korpus náboženských textov. Bratislava. <https://korpus.sk/blf.html>.
- Oravec, Ján – Bajzíkova, Eugénia*. 1986. Súčasný slovenský spisovný jazyk. Syntax. Bratislava.
- Slovenský hovorený korpus*. 2021. Slovenský hovorený korpus. Bratislava. <https://korpus.sk/shk.html>.
- Štruktúra korpusu prim-9.0*. 2021. Štruktúra korpusu prim-9.0. Bratislava. [https://korpus.sk/prim\(2d\)9\(2e\)0.html](https://korpus.sk/prim(2d)9(2e)0.html).
- Štruktúra Slovenského národného korpusu*. 2021. Štruktúra Slovenského národného korpusu. Bratislava. <https://korpus.sk/res.html>.
- Šimková, Mária*. 2017. 6. Výberový slovník termínov a pojmov z korpusovej lingvistiky. In Šimková, Mária et al. *Slovenský národný korpus. Texty, anotácie, vyhľadávania*. Bratislava, 135-149.
- Vaňko, Juraj*. 2015. *Syntax slovenského jazyka*. Nitra.
- Verejne prístupné korpusy SNK*. 2021. Verejne prístupné korpusy SNK. Bratislava. <https://korpus.sk/structure1.html>.
- Welnitzová, Katarína – Munková, Daša – Wrede, Oľga*. 2020. Chybovosť v predikatívnomi a kvalita strojového prekladu. In *Jazyk a kultúra* 11/41-42, 160-172. https://www.ff.unipo.sk/jak/41-42_2020/Katarina_Welnitzova_Dasa_Munkova_Olga_Wrede_studia.pdf.

Mgr. Patrik Petráš, PhD.
Constantine the Philosopher University in Nitra
Faculty of Arts
Department of Slovak Language and Literature
Štefánikova 67
949 74 Nitra
Slovakia
ppetras@ukf.sk
ORCID ID: 0000-0003-3946-5596
WOS Researcher ID: AAO-7616-2020
SCOPUS Author ID: 57193956532